

14. The Oxford dictionary of English proverbs / [ed. by F. Wilson, W. Smith]. – 3rd ed. – Oxford : Clarendon press, 1970. – 930 p.

Анотація

Статтю присвячено дослідженню англійських паремій з компонентом “назва свята” в структурному аспекті. Проведено аналіз праць вітчизняних і зарубіжних авторів, які мають різні підходи, щодо структурно-синтаксичної класифікації цих стійких виразів. Розглянуті основні структурні моделі та визначені структурно-граматичні характеристики пареміологічних одиниць. Встановлено, що в англійському пареміологічному корпусі переважають сталі вирази співвідносні з реченням. Менш продуктивними структурними моделями зазначених вище пареміологічних одиниць є словосполучення та питальні речення.

Ключові слова: паремії, сталі вирази, структурні моделі паремій, календарний хрононім.

Summary

The article is devoted the problems of English pemiias with the component “the name of a holiday” in structural aspect. It was analyzed the results of national and foreign scholars papers that highlight the different approaches to syntactical classification of the communicative expressions. The basic structural models and grammatical characteristics of the pemiiological units were defined. It was determined in English communicative expressions as a sentence are prevail. Less productive structural models are the word combinations and interrogative sentences.

Keywords: pemiias, pemiiological fund, set expressions, structural models of pemiias, calendar chrononyms.

УДК 811.161.2'8:165.43

Гошовська О. В.,

аспірантка,

Прикарпатський національний університет

імені В. Стефаника (Івано-Франківськ)

oksymoron_19@rambler.ru

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ

Слово – це знакове відображення категоризованого відтинку концептуальної картини світу. “Часово-просторовий континуум охоплений знаковістю, – пише М. А. Красавський. – Знак – це переконливе свідчення існування певної думки, ідеї у свідомості людини” [5, 105]. За О. С. Іссерс, коли люди використовують слова, позиція лінгвіста вирізняється з-поміж інших усвідомленням: певне слово – одна із версій реального світу, спосіб відображення дійсності [4, 84]. Якщо концепт – результат “опису дійсності особливого роду – ментальної” [18, 55], то потребує номінального представлення в етноспецифічному знаці, який належить до ментального лексикону. Г. Лейбніц згадує випадок з місіонерської практики, коли, перекладаючи Символ віри для туземського племені готтентотів, слова “Дух Святий” довелося описово передати як “ніжний і приємний вітерець” за аналогією до грецьких і римських слів πνεύμα, anima, spiritus, що первісно означали вдихуване повітря чи вітерець як одну із найтонших речей, відомих нам через посередництво відчуттів, а, бажаючи поступово ввести людей в область надчуттєвого доводиться починати з відчуття [8, 104–105]. Цей переказ спонукає замислитись над невідповідністю іменування, що у свій час встигла стати предметом для дискусій (між структуралістом Ф. де Соссюром і попередником

когнітивного та етнолінгвістичного напрямків Е. Бенвеністом). У “Нових дослідях” уже згаданого Г. Лейбніца читаємо: “Справді, природа з дивовижною завбачливістю влаштувала так, що ми не можемо володіти абстрактними думками, які не мають потреби у чомусь чуттєвому, хоч би цим чуттєвим були тільки знаки на кшталт літер і звуків, при чому не існує ніякого необхідного зв’язку між такими довільними знаками і думками” [8, 79]. О. М. Фрейденберг також вказує на відсутність зв’язку між іменем та денотатом (критикуючи теорію “найменування за функціональною ознакою” академіка М. Я. Марра на сторінках книги “Міф і література давнини”), характеризуючи відсутність причинно-наслідкового зв’язку у великому законі семантизації як “повний логічний розрив” [20, 55]. Маррівську “нову науку про мову” критикував також і Б. О. Серебрєнніков. Вибір звукового комплексу він характеризує як “чисто лінгвотехнічний прийом, який у пізнанні вибраного нами предмета не приносить нічого нового, так як властивості предмета, принаймні найбільш суттєві, уже нами пізнані у результаті життєвого досвіду” [17, 151]. Академік вважав, що вибір ознаки в якості основи найменування є компетенцією фізіології і психології [17, 167] і не залежить від будь-яких зовнішніх умов, а являється результатом чисто випадкових асоціацій [17, 155]. Цю позицію піддав критиці Ю. С. Степанов. Випадковість вибору ознаки найменування він обмежив конкретним семантичним рядом, за який первинне чи вторинне найменування виходити не може. Семантичному ряду дав назву “концептуалізована область” і перемістив її зі сфери мови у царину культури [18, 61].

Вербальний етап настає тоді, коли людина починає зіставляти денотати зі словами на їх позначення, “дитина ніби відкриває символістську функцію мови” [1, 96], “мовлення вступає в інтелектуальну фазу свого розвитку” [Там само]. Віра – феномен абстрактний і не має конкретного предметного відображення у навколишньому світі, можна говорити про денотати і смисли, пов’язані відношенням найменування з абстрактним іменником “віра”. З іншого боку, “різні концепти можуть зв’язуватись з одним і тим же знаком в якості різних значень чи частин значення останнього” [11, 711]. У випадку з “вірою” ім’я не вказує точно на якийсь конкретний об’єкт, тому у різних контекстах набуває різних смислів, як наслідок має не власний, а наданий смисл імені. З огляду на різноманітність контекстних виявів смисл імені є неявним, а тому потребує когнітивно-семантичного аналізу. Щоб картувати цей концепт, ми повинні проаналізувати окремі ДКО, які функціонують лінгвально. Оскільки віра належить до абстрактного світу, у мовомисленні шукає собі денотати, що б могли її втілити, надати предметну оболонку, яку б позначало ім’я.

Зміст концепту – категорія відкритого обсягу, що постійно поповнюється і оновлюється, оскільки володіє імовірнісною структурою. На етапі омовлення концепту маємо справу не з ущільненням чи спрощенням його обсягу, а з добором комбінації ДКО і вибором вербалізатора. З книги “Когнітивна лінгвістика” дізнаємось: “Значення (семема) своїми семами передає певні когнітивні ознаки і компоненти, що утворюють концепт, але це завжди лише частина смислового змісту концепту. Для експлікації всього змісту концепту потрібні зазвичай численні лексичні одиниці, а значить – значення багатьох слів, а також необхідні

експериментальні дослідження, які доповняють результати лінгвістичного аналізу” [15, 93]. Отож, змінний та аморфний, увесь обсяг не може бути втиснений у дискретну словесну оболонку. Вибір ДКО, за якою стоїть конденсований зміст членів групи, продиктований властивістю слова, яке має всього кілька значень або й одне. Точніше йдеться не про відношення концепт-слово, а про кореляцію концепт-лексичне значення. За В. І. Карасиком, у співвідношенні “значення – концепт” підкреслюється відображувальна сторона значень мовних одиниць і одиниць досвіду, які зберігаються в індивідуальній і колективній пам’яті. Ми пояснюємо концепти через значення слів [3, 11]. М. В. Нікітін зазначає, що всяке значення знаку характеризується, окрім іншого, певним мовним статусом – сукупністю прийнятих в мові дозволів і обмежень на те, щоб виразити певний концепт певним знаком [11, 711]. Отже, вербалізація концепту – справа обмежено-творча, адже люди зазвичай не вигадують нові найменування, у кращому випадку компонують засвоєні мовні одиниці, не пересічно їх сполучають чи користуються інструментами метафори та метонімії. Попри це, продукуванню концепту передують мимовільне когнітивне планування його реалізації, вибір ДКО чи їх комбінації. Творче омовлення концепту, очевидно, виникає на етапі зрілого функціонування поняттєвого мислення, коли воно виходить за межі дійсної картини світу в креативні та фантазійні світи (про це детально у праці А. П. Бабушкіна [1]). Творча семіотична діяльність спрямована на вибір звукового або графічного оформлення концепту. Омовлення концепту для реципієнта не викликає особливих труднощів, оскільки наше мислення підпорядковане універсальним логічним законам. На цю тему О. О. Потєбня пише так: “Мовлення неподільне з розумінням, і мовець, відчуваючи, що слово належить йому, в той же час припускає, що слово й уявлення не становлять виняткової, особистої його належності, бо зрозуміле слухачеві належить, отже, і цьому останньому” [16, 44]. Люди спілкуються між собою не за посередництва концептів, а за допомогою їх граматично організованих словесних позначень. Отже, омовлення концепту передбачає комунікацію. Різні граматичні структури можуть послужити формою для неї. Кожен концепт має слово-ім’я, рідше – словосполучення-ім’я, у той же час увесь зміст концепту не завжди вміщується у рамках слова чи словосполучення, що дорівнює слову, напр. афоризм. Він може бути переданий за допомогою речення чи висловлювання. Про це каже М. В. Нікітін: “Один і той же концепт може зв’язуватись з різними знаками, у тому числі і зі знаками різних рівнів мовної структури” [11, 711], йдеться про семіотичну/номінативну наповненість концепту. Концепт, що передає смисли, втілюється визначеним способом за так званими “правилами проєкції”, які приписують семантичні репрезентації реченням, що відповідають розумінню смислу мовного висловлення як функції його смислів-складників (принцип Фреге) і їх глибинної синтаксичної організації [12, 40]. Існування в мові одиниць, які по-різному виражають один і той же концепт, свідчить про існування різних концептуальних варіантів з відповідно різними семантичними структурами [14, 27]. Слід зазначити, що навіть містка форма висловлення не може передати увесь обсяг концепту, а тільки певну когнітивну ознаку з його інтенціоналу чи периферії.

За Б. С. Серебренніковим, “у конкретному мовленнєвому акті розкривається тільки частина відомостей, яка з якоїсь причини цікавить одного чи інших, що беруть участь у бесіді” [17, 160]. Так чи інакше будь-яка форма лінгвального вираження служить одній меті – спілкуванню. С. С. Неретіна зазначає: “Висловлювання – синхронічний процес смислів, що потребує, щонайменше, двох учасників мовленнєвого акту: мовця та слухача, того, хто запитує і хто відповідає, – щоб бути спільно і зрозумілим і почутим” [10, 29]. Тому мовець, вербалізуючи концепт, знову зіставляє його з локальним контекстом і словом, замислюючись (цей процес у достатній мірі автоматизований), чи зрозуміє його співрозмовник правильно, точніше, так, як того бажає адресант. Це твердження більш актуальне для діалогічного мовлення, ніж для нарративного, при “повноцінній мовленнєвій ситуації, коли мовець і адресант не відділені – ні в просторі, ні в часі – від створюваного тексту” [13, 164]. З боку адресанта виходить оцінка “адекватності знакової репрезентації висловлюваної думки з властивими їй денотатами і сигніфікатами, тобто в кінці кінців – орієнтовна міра адекватності висловлюваної думки” [11, 692]. М. Редді описує послідовність омовлення і сприйняття концепту за допомогою “метафори каналу зв’язку”, пропонуючи чотири постулати, на яких вона ґрунтується: (1) завдання мовлення бути каналом зв’язку, який переправляє матеріальні думки від однієї людини до іншої; (2) пишучи чи розмовляючи люди вкладають свої думки чи почуття у слова; (3) слова виконують передачу вкладених думок до інших; (4) слухаючи або читаючи люди ще раз вилучають зі слів думки чи почуття [24, 290]. На прикладі мовних кліше англійської автор показує, що мовці розуміють слова як контейнери для смислів (ідей, почуттів) у випадку вдалої комунікації. Успіх комунікації не завжди залежить лише від мовця. Важливе завдання слухача – у почутому віднайти зміст, вилучити його і “перенести у свою голову” [24, 288], тобто перекодувати для себе чи адаптувати до своєї концептуальної системи. Виокремлені цитати дозволяють зробити висновок, що омовлення концепту – це засіб транспортування думок від адресанта до адресата з метою забезпечення порозуміння між комунікантами. Тобто засіб комунікації через лінгвістичне вираження покликаний зв’язатись з такою ж ментальною структурою, яку омовила людина, і викликати належну поведінкову диспозицію. Якщо абстрагуватись від конкретних засобів комунікації, то, за М. Редді, у спілкуванні беруть участь два понятійні мислення: адресата і адресанта, а засоби спілкування – це концепти, що виконують роль повідомлень. Спілкування позначене як “успішне” на етапі, коли співрозмовники досягають порозуміння, а не на етапі вимовленого слова, який служить збудником для оперативної діяльності мислення. Можна підсумувати, що лінгвіст розуміє призначення мовлення як засобу для посилення думок.

Посилання і отримання інформації, закодованої мовними засобами, чітко залежить від того, чи учасники-партнери володіють спільним знанням, що “релевантно для встановлення референції імен” [6, 174]. Маючи на увазі комунікативне призначення концептів Дж. Фодор пише: “Концепти – публічні, це такий вид речей, які сила-силенна людей може, робить і якими ділиться” [22, 28]. Завдання комунікації може бути провалене, якщо читач чи слухач або “не дуже звертає

увагу на те, що криється за словами”, або віднаходить для себе занадто багато думок [24, 289], або сприймає нецільову одиницю комунікативного наміру як цільову (звертає увагу не на те, що потрібно), або не виправдовує комунікативного наміру адресанта взагалі і відповідно не показує таку реакцію, яку той очікував (не спрацьовує принцип аналогії). В останньому випадку не утворюється зворотна реакція і порозуміння не відбувається. Постає питання, який механізм відповідає за правильне розуміння отриманої інформації? На наш погляд, варто звернутись до наукової спадщини лауреата Нобелівської премії К. Лоренца. Недаремно ж Р. Лангакер вважав біологію кращою метафорою для лінгвістичного пошуку [23, 4]. Тож К. Лоренц, досліджуючи поведінку живих істот, запропонував гіпотезу про “вроджений механізм запуску” на позначення “фізіологічного апарату, що фільтрує стимули” [9, 291]. Стимул австрійський біолог і філософ розуміє як зовнішню дію у розумінні причини, що запускає певний процес, не обов’язково з прямим прикладанням сили, і викликає відповідь [9, 284]. Якщо накласти цю біологічну реакцію на сферу спілкування, то можна співвіднести стимул з посланим повідомленням, запуск процесу з вилученням концепту з мовної оболонки, а відповідь з порозумінням мовця та реципієнта. В. З. Дем’янков зауважує: “Розуміючи, про що йдеться, ми не чекаємо кінця речення, щоб почати аналізувати: розуміння – паралельне лінійному сприйняттю мовлення” [6, 124]. Лоренцівський “вроджений механізм запуску”, розпізнавши стимул-повідомлення, очевидно, через співвіднесення з тією чи тією категорією, автор порівнює цей процес зі “замком, який відкривається отим, а не іншим ключем” [9, 291]. Процес “видобутку” концепту з мовної оболонки – “виконання генетично запрограмованої послідовності поведінки, що на кінцевому етапі задовольняє спонуку” [9, 317]. Якщо виконання усієї послідовності дій досягає успіху, то така комунікація як детермінанта починає діяти на когнітивні процеси, що їй передували, удосконалюючи їх. Таким чином слухач не задумуючись обирає найкращий варіант, позначений у досвіді маркуванням “успіх” для розуміння отриманої інформації.

За К. Леві-Стросом, “майже всі акти лінгвістичної поведінки знаходяться на рівні підсвідомого мислення” [7, 54]. Позитивну роль також відіграють і всі провальні варіанти, адже у когнітивному апараті вони не менш інформативні, ніж успішні, і від протилежного також скеровують до успіху. Описаний когнітивний механізм можна представити у межах метамови психолога 20 ст. Б. Ф. Скіннера як “оперантна поведінка типу R”, коли наслідковий результат стає визначальним для процесів поведінки, які йому передували, і впливає на них, виступаючи сигналом зворотнього зв’язку [25]. Про це саме, тільки у лінгвістичному ключі, у 1836 р. сказав німецький мислитель Гумбольдт: “Процес мовлення не можна порівнювати з простою передачею матеріалу. Слухач, як і мовець, повинен його відтворити своєю внутрішньою силою, і все, що він сприймає, зводиться лише до стимулу, що викликає тотожні явища. Тому для людини природно негайно відтворити зрозуміле у своєму висловлюванні” [2, 77–78]. У іншому місці: “Людина розуміє себе тільки тоді, коли на досвіді впевниться, що її слова зрозумілі також й іншим. Коли ми чуємо мовлене нами слово в устах інших людей, його об’єктивність зростає,

при цьому суб'єктивність не зазнає шкоди, так як всі люди відчують своє єдинство" [2, 77]. Таким чином, висловлювання як продукування мовлення входить у зворотній зв'язок з розумінням адресованого (детальніше про це у словниковій статті В. З. Дем'янкова "Породження мовлення" [6, 129–134]). Л. В. Щерба взагалі об'єднує розуміння і говоріння в одне – мовленнєву діяльність, підкреслюючи, що "процеси розуміння, інтерпретації знаків мови являються не менш активними і не менш важливими у сукупності того явища, яке ми називаємо "мовою", і що вони обумовлюються тим же, чим обумовлюється і можливість процесів говоріння" [21, 25].

Самоаналіз виявляє, що найбільш частим виявом концепту є все-таки слово. В. фон Гумбольдт наголошує саме на цій ролі слова – його не можна сприймати тільки як найменування: "воно є не простим відбитком предмета самого по собі, але його образу, який предмет створює в душі" [2, 80]. Отже, природа концепту спонукає нас звертатись до знаку, з яким вона пов'язана. Але навіть під час абстрагування від чуттєвого сприйняття до образу, відчуття прив'язання до слова не покидає мовця. Доказом цього служить "самоспостереження, яке свідчить, що при складних процесах мислення приходять на допомогу словесні формулювання на кшталт мнемотехнічних засобів, це схоже на використання олівця і паперу при рахунку" [9, 405]. Це можна пояснити тим, що образи, поняття речей у свідомості носіїв мови пов'язуються з визначеними послідовностями звуків і графем [19, 7]. Якщо слово не покидає людину і в думці, то можна висловити гіпотезу, що мова у спілці з понятійним мисленням теж бере участь у членуванні навколишньої дійсності, її картуванні та ідеалізації.

По своїй суті слово є носієм концепту, його матеріальним виявом, який ми сприймаємо різними шляхами: звук чуємо, написане читаємо. Але незалежно від шляху сприйняття слово надходить до індивідуальної свідомості, стаючи на порозі першого етапу формування концепту, замикаючи цей процес і роблячи його неперервним. За В. фон Гумбольдтом, "усяке сказане бере участь у формуванні чи підготовці ще не сказаного" [2, 308]. О. О. Потебня називав слово "символом певного змісту" [16, 40], "чистою вказівкою на думку" [16, 41], проте розглядав його не тільки як знак, а й як творчу силу: "...мова є засіб не виражати вже готову думку, а створювати її, вона не відображає світоспоглядання, яке склалося, а становить його діяльність" [16, 43]. Зв'язок між стимулом і активізацією концепту в ході комунікації може бути описаний так: коли ми чуємо/читаємо слово "віра", то у нашій свідомості з надр концепту розгортається готове сконденсоване знання – усе, що ми знаємо про віру. У "Когнітивній лінгвістиці" читаємо: "Слово являється засобом доступу до концептуального знання, і, отримавши через слово цей доступ, ми можемо підключити до мисленнєвої діяльності й інші концептуальні ознаки, не дані цим словом безпосередньо" [15, 79].

Коли омовлюємо "віру", то посилаємо нашому співрозмовнику стимул для збагачення, інтерпретації чи модифікації змістового наповнення відповідного концепту. У цьому розуміємо творчу природу слова як продукту мовомислення людини услід за Гумбольдтом, Потебнею, Вейсгербером, Сепіром, Уорфом. Таким чином до джерел утворення концепту (сенсорні відчуття, предметно-

практична діяльність) додається слово як мовна одиниця. Окрім того, саме через словесне знання можна донести інформацію про концепт у науково-теоретичній праці. У цьому ключі зрозумілий пафос висловлювання Дж. Фодора: “Досить багато концептів повинні бути вивченими” [22, 27].

Концепт породжує себе постійно у межах, визначених законами, які продиктовані вродженим поняттєвим мисленням. Він перебуває у замкненому колообізі: його завершальний етап стає першим. Усі як один комуніканти – носії концептів – оброблюють вербальну інформацію під час читання, слухання, бесіди, як у момент її надходження, так і в час продукування мовлення. Принципи, якими керується апарат поняттєвого мислення – універсальні, а тому концепту зрозумілий і органічний для всіх представників етнічної спільноти, якій він належить. Отже, на першому етапі фіксуємо роботу апарату мислення зі сприймання та диференціації ціннісного сенсорного досвіду. На етапі доукомплектування концепту відбувається семантична інтерпретація мовного знаку-стимулу. М. В. Нікітін стверджує: “Попри черпання своїх концептів і збагачення за посередництва мови, свідомість все одно звіряє і зводить їх з базовими уявленнями, сформованими через безпосередній діяльний контакт зі світом” [11, 706]. Ми також зараховуємо мовний досвід людини до часу подальшого наповнення змістового обсягу концепту, оскільки первинними вважаємо саме чуттєві враження. Наступні стадії характеризуються внутрішніми мисленнєвими процесами: другій властиві ідентифікація та аперцепція, уніфікація, третій – категоризація інтеграція. На останньому етапі ментальне утворення “концепт” набуває чуттєвої оболонки у вербальному вигляді, інші денотативні втілення (ритуали, звичаї, храми) розглядаються в якості культурного контексту. Одягання концепту в оболонку уже належить до сфери мовної і культурної компетенції людини. Звісно, виокремлення етапів формування концепту є умовним, вони не відділені один від одного чітко, проте у ході дослідження це зроблено для чіткішого розуміння шляху, який долають досвідні враження, щоб побудувати проміжний чуттєвий образ, а потім і концепт у його інваріантному вигляді. З огляду на висловлене, формулюємо визначення концепту. Концепт – мовнореалізована досвідна одиниця культурного знання народу, що має дискретну структуру, імовірнісний обсяг та гнучкі межі та виконує функції опрацювання, зберігання і передачі культурно-ціннісної інформації на кожному синхронному зрізі історії.

Література

1. Бабушкин А. П. “Возможные миры” в семантическом пространстве языка / А. П. Бабушкин. – Воронеж : Воронежский гос. ун-т, 2001. – 86 с.
2. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт ; [пер. с нем., общ. ред. Г. В. Рамишвили ; послесл. В. А. Звегинцева]. – М. : ОАО ИГ “Прогресс”, 2000. – 400 с.
3. Иная ментальность / [Карасик В. И., Прохвачева Г. О., Зубкова Я. В., Грабарова Э. В.]. – М. : Гнозис, 2005. – 352 с.
4. Иссерс О. С. Речевое воздействие : [учеб. пособ. для студ., обуч. по спец. “Связи с общественностью”] / О. С. Иссерс. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 224 с.
5. Красавский Н. А. Базисные архетипы и концепты в романе Г. Гессе “Нарцисс и Златоуст” / Н. А. Красавский // Образ мира в зеркале языка : [сб. науч. ст.] / [отв. соред Колесов В. В., Пименова М. В., Теркулов В. И.]. – М. : Флинта, 2014. – С. 104–113. – (Серия “Концептуальный и лингвальный миры”. – Вып. 1).

6. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / [Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. ; [под общ. ред. Е. С. Кубряковой]. – М. : ИПО “Лев Толстой”, 1996. – 248 с.
7. Леви-Строс К. Структурная антропология / К. Леви-Строс ; [пер. с франц., под ред. и с прим. В. В. Иванова]. – М. : Наука, 1985. – 536 с. – (Серия “Этнографическая библиотека”).
8. Лейбниц Г. В. Сочинения : в 4-х т. / Г. В. Лейбниц ; [ред., авт. вступ. статьи и примеч. И. С. Нарский]. – М. : Мысль, 1983. – Т. 2. – 686 с. – (Филос. наследие).
9. Лоренц К. Обратная сторона зеркала / К. Лоренц ; [пер. с нем., под ред. А. В. Гладкого ; сост. А. В. Гладкого, А. И. Федорова]. – М. : Республика, 1998. – 393 с.
10. Неретина С. С. Тропы и концепты : [науч. изд.] / С. С. Неретина. – М. : ЦОП Института философии РАН, 1999. – 277 с.
11. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики : [учеб. пособ.] / М. В. Никитин. – 2-е изд., доп. и испр. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. – 819 с.
12. Павилёнис Р. И. Проблема смысла: современнейший логико-философский анализ языка / Р. И. Павилёнис. – М. : Мысль, 1983. – 286 с.
13. Падучева Е. В. Говорящий: субъект речи и субъект сознания / Е. В. Падучева // Логический анализ языка. Культурные концепты. – М. : Наука, 1991. – С. 164–168.
14. Палашевская И. В. Концепт “закон” в английской и русской лингвокультурах : дисс. ... к. филол. н. : 10.02.20 “Сравнительно-историческое, типологическое, сопоставительное языкознание” / И. В. Палашевская. – Волгоград, 2001. – 205 с.
15. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ Восток – Запад, 2007. – 314 [6] с. – (Лингвистика и межкультурная коммуникация. Золотая серия).
16. Потебня О. О. Эстетика і поетика : [зб.] / О. О. Потебня ; [пер. з рос., упор., вст. ст. і прим. І. В. Іваньо, А. І. Колодної]. – К. : Мистецтво, 1985. – 302 с. – (Пам’ятки естетичної думки).
17. Серебренников Б. А. Номинация и проблема выбора / Б. А. Серебренников // Языковая номинация. Общие вопросы. – М. : Наука, 1977. – С. 148–187.
18. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю. С. Степанов. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1997. – 824 с.
19. Уфимцева А. А. Лингвистическая сущность и аспекты номинации / Уфимцева А. А., Азнаурова Э. С., Кубрякова Е. С. // Языковая номинация. Общие вопросы. – М. : Наука, 1977. – С. 7–98.
20. Фрейденберг О. М. Миф и литература древности / О. М. Фрейденберг. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Изд. фирма “Восточная литература” РАН, 1998. – 800 с. – (Исследования по фольклору и мифологии Востока).
21. Щерба Л. В. О тroyаком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании / Л. В. Щерба // Языковая система и речевая деятельность. – Л. : Ленинградское отделение изд-ва “Наука”, 1974. – 428 с.
22. Fodor J. A. Concepts. Where cognitive science went wrong / J. A. Fodor // Oxford cognitive science series. – New York : Clarendon press–Oxford, 1998. – 174 p.
23. Langacker R. W. An overview of Cognitive Grammar / R. W. Langacker // Topics in cognitive linguistics / [ed. B. Rudzka-Ostyn]. – John Benjamins publishing company, 1988. – P. 3–49.
24. Reddy M. J. The conduit metaphor: A case of frame conflict in our language about language. Metaphor and thought / M. J. Reddy ; [ed. A. Ortony]. – Cambridge : Cambridge University Press, 1979. – P. 284–310.
25. Skinner B. F. The Behavior of Organisms: An Experimental Analysis / B. F. Skinner ; [ed. R. M. Elliott]. – New York : University of Minnesota, 1938. – 308–341 p.

Анотація

У статті описано природу лінгвалізації концептуальної одиниці на прикладі концепту “віра”, висвітлена проблема не випадковості іменування в культурі і особливості вибору вербалізаторів, які співвідносяться з набором диференційних когнітивних ознак абстрактного феномену “віра”.

Також описано механізм комунікації як один з чинників адекватного омовлення і сприйняття концепту, узагальнено передумови успішної та провальної комунікації. Проведено аналіз слова як найбільш частого виразника концепту. Сформульовано визначення концепту.

Ключові слова: концепт, лінгвалізація, вербалізатор, комунікація, віра.

Summary

The article is devoted to explain the nature of verbalization of conceptual unit on the example of concept "faith", it is lighted up problem of unchange of the name in a culture and feature of choice of verbalizates, which correlate the set of differential cognitive features of the abstract phenomenon "faith". The mechanism of communication as one of factors of adequate verbalization and perception of concept is also described, pre-conditions of successful and failure communication are generalized. The analysis of word is conducted as most frequent express of concept. Determination of concept is set forth.

Keywords: concept, verbalization, verbalizate, communication, faith.

УДК 811.111.42

Колодяжна К. В.,

аспірантка,

Київський національний лінгвістичний університет,

Ketylaoma@i.ua

ПРАГМАТИЧНЕ ТРАНСПОНУВАННЯ НЕПРЯМОГО МОВЛЕННЕВОГО АКТУ ГЛУЗУВАННЯ

Лінгвопрагматичні студії все більше звертаються до аналізу мовленнєвих явищ, що безпосередньо стосуються повсякденного спілкування. Глузування як вид мовленнєвої діяльності є звичним елементом такого роду комунікації [1, 2, 3, 6, 9]. Цей феномен є всепроникаючим аспектом інтеракції, для якого не існує вікових, гендерних чи соціальних обмежень [7, 20; 8, 730; 9, 1234]. Цікаво, що домінуючи в осередку близьких людей, глузування має місце й у спілкуванні малознайомих, де може опосередковано виражати прихильність чи, навпаки, образу.

Мовленнєвий акт глузування буває двох типів – прямий і непрямий. Прямий мовленнєвий акт глузування відрізняється від непрямого тим, що його форма співпадає зі змістом висловлення; у непрямого мовленнєвого акту ці відношення не є однозначними: тобто висловлення містить непрямий зміст, що потребує декодування.

Об'єктом статті є непрямий мовленнєвий акт глузування, що має подвійну інтенцію: інтенцію поглузувати над адресатом та інтенцію викликати необхідну реакцію з його боку на висловлення. **Предметом** статті є лінгвопрагматичні та інтеракціональні особливості прагматичного транспонування непрямого мовленнєвого акту глузування, що має подвійну інтенцію.

Мета дослідження полягає у встановленні механізму і причин прагматичної транспозиції непрямого мовленнєвого акту глузування з подвійною інтенцією.

Актуальність статті зумовлена інтересом лінгвопрагматичних студій до особливостей вживання непрямих мовленнєвих актів у міжособистісній комунікації. Важливість цієї розвідки впливає з відсутності робіт, присвячених дослідженню специфіки явища глузування як типу мовленнєвої діяльності.